

Katarzyna Sępień

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Od Arystotelesa do Darwina i z powrotem

ÉTIENNE GILSON

W DYSKUSJI Z EWOLUCJONIZMEM

Spośród licznych w ostatnim czasie przekładów książek Étienne Gilsona na język polski warto wydobyć i zwrócić uwagę na książkę pod znamionym tytułem *Od Arystotelesa do Darwina i z powrotem. Szkic o pewnych stałych biofilozofii* w tłumaczeniu prof. Krzysztofa Jana Wroczyńskiego. Tytuł główny wskazuje na kierunek rozwoju filozoficznych refleksji nad przyrodą od Stagyryty do Darwina, nie zatrzymuje jednak naszej uwagi na stanowisku Darwina, ale odsyła Czytelnika z powrotem do Arystotelesa. Mimo iż książka dotyczy problemu zmienności przyrody i problemu realnej ewolucji gatunków w obrębie bytów ożywionych, to w tytule książki nie ma słowa „ewolucja”. Okazuje się, że i w treści książki Autor używa terminu „ewolucja” dopiero w rozdziale trzecim, omawiając przemiany, jakie dokonały się w nauce XVIII wieku przed Darwinem. Książka dotyczy zatem czegoś bardziej centralnego niż ewolucja – podtytuł sugeruje, że zamierzeniem Autora jest odkrycie „pewnych stałych w biofilozofii”.

Dlaczego jednak Gilson proponuje powrót do Arystotelesa? Przecież badania nad przyrodą są tak dalece zaawansowane, że wydawałoby się, że nie sposób bazować na filozofii przyrody Stagyryty. O jaki więc powrót tu chodzi? – zastanawia się Tłumacz w swoim wprowadzeniu. Chodzi mianowicie o powrót do filozo-

ficznych źródeł problemu przemienności bytów ożywionych. W rozdziale „Arystotelesowski prolog” Gilson wskazuje na metafizyczne wyjaśnienie organizmów, życia i ruchu, jakie zaproponował Stagiryta, a które nie uległo dotąd przedawnieniu, oraz na jego dyskusję z mechanicyzmem, na problem natury i działania celowego bytów naturalnych.

Analizując następnie prace Linneusza, de Buffona, Malthusa, Lamarcka, Spencera, Darwina i Bergsona, Gilson omawia problemy klasyfikacji w przyrodoznawstwie, zmienności i niezmienności gatunków, ich źródeł i charakteru. Zajmuje się paradoksami mechanicyzmu w wyjaśnianiu przyrody oraz aporiami ewolucjonizmu. Ostatecznie realizując swoje zamierzenie wskazuje na stałe biofilozofii, czyli na zasady kierujące życiem organizmów i bytów ożywionych, na czele z celowością.

Étienne Gilson, filozof i historyk filozofii, wybitny pisarz i autor podręcznikowych dzieł z filozofii klasycznej, średniowiecznej, tomistycznej i nowożytnej, będąc filozofem miał wyrazisty pogląd na rolę filozofii w kulturze. Śledząc fascynującą dyskusję Gilsona z naturalizmem, materializmem, mechanicyzmem i scjentyzmem, dostrzegamy wielką rolę metafizyki, zdolnej przeciężać naukowe redukcje w wyjaśnianiu świata. W dyskusji z ewolucjonizmem i dla refleksji nad specyfiką działania bytów ożywionych książka *Od Arystotelesa do Darwina i z powrotem* stanowi pozycję obowiązkową.

Wymagającą filozoficznie i literacko książkę Gilsona przetłumaczył Krzysztof Jan Wroczyński – filozof prawa, profesor KUL, członek Polskiego Towarzystwa Tomasza z Akwinu. Przekład został z uznaniem przyjęty przez Librairie Philosophique J. Vrin, paryskiego wydawcę książek Gilsona.

Książkę poprzedza słowo i uwagi do tekstu Tłumacza, w których wprowadza on do problematyki książki oraz formy przekładu niełatwego tekstu. W tekście Czytelnik znajdzie również ilustracje głównych myślicieli, których wkład do filozofii przyrody omawia Gilson. W książce zamieszczono za wydaniem francuskim dwa aneksy, bibliografię prac wykorzystanych przez Autora, oraz spis polskich przekładów dzieł cytowanych przez Gilsona, do

których odwołuje się Tłumacz. W lekturze pomaga indeks przedmiotowy przygotowany przez p. red. Danutę Nikiel-Wroczyńską oraz indeks osobowy.

Wszystkie te merytoryczne i edytorskie walory stanowią – mam głęboką nadzieję – dodatkową zachętę dla Czytelnika do sięgnięcia po pierwszą polską edycję tej arcyważnej książki. ■

Étienne Gilson, *Od Arystotelesa do Darwina i z powrotem. Szkice o pewnych stałych biofilozofii*, przeł. Krzysztof Jan Wroczyński, Lublin 2025 Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, s. 310, twarda oprawa, ISBN 978–83–65792–48–8.